

به نام خدا

انگیزه و میل به یادگیری در دانش آموزان

مولفان :

رقیه علی مختاری
محبوبه علی مختاری
الهام خاکزاد
طاهره ورمزیار
سمیه درستی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: علی مختاری، رقیه، ۱۳۵۹
عنوان و نام پدیدآور: انگیزه و میل به یادگیری در دانش آموزان / مولفان رقیه علی مختاری،
محبوبه علی مختاری، الهام خاکزاد، طاهره ورمزیار، سمیه درستی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۸۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۲۵-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: دانش آموزان - انگیزه و میل به یادگیری
شناسه افزوده: علی مختاری، محبوبه، ۱۳۶۰
شناسه افزوده: خاکزاد، الهام، ۱۳۶۰
شناسه افزوده: ورمزیار، طاهره، ۱۳۶۴
شناسه افزوده: درستی، سمیه، ۱۳۶۴
رده بندی کنگره: PN۲۱۷۳
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۳۴
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۹۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: انگیزه و میل به یادگیری در دانش آموزان
مولفان: رقیه علی مختاری - محبوبه علی مختاری - الهام خاکزاد - طاهره ورمزیار - سمیه درستی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زیرجد
قیمت: ۸۸۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۲۵-۴
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵.....	پیشگفتار.....
۷.....	مقدمه.....
۹.....	فصل اول:.....
۹.....	انگیزش.....
۹.....	اصطلاح انگیزش.....
۱۲.....	ضرورت انگیزش.....
۱۶.....	انواع انگیزه.....
۱۷.....	انگیزش درونی در مقابل انگیزش بیرونی:.....
۱۹.....	انگیزش اجتماعی.....
۲۰.....	انگیزه پیشرفت.....
۲۲.....	نظریه‌های عمده در توضیح انگیزش.....
۲۲.....	نظریه خودتعیینگری:.....
۲۷.....	نظریه‌های رفتاری انگیزش:.....
۲۸.....	شرطی‌سازی کلاسیک:.....
۲۹.....	شرطی‌سازی وسیله‌ای:.....
۲۹.....	شرطی شدن کنشگر.....
۳۳.....	نظریه یادگیری اجتماعی:.....

۳۴	نظریه‌های شناختی انگیزش:
۳۶	نظریه ناهمخوانی شناختی:
۳۷	نظریه انتظار ضرب در ارزش:
۳۷	ارزش تشویقی موفقیت X انتظار موفقیت = انگیزش
۳۸	نظریه کانون کنترل: منبع کنترل
۳۹	باورهای انگیزش تحصیلی
۴۳	فصل دوم:
۴۳	هیجان تحصیلی و بهزیستی روانشناختی
۴۳	تعریف هیجان
۴۴	تعریف هیجان تحصیلی
۴۸	مدل شناختی - انگیزشی:
۵۰	بهزیستی روان شناختی
۵۹	عوامل مهم و موثر بر بهزیستی روان شناختی
۶۹	فصل سوم:
۶۹	نتیجه‌گیری
۶۹	پیشینه
۷۴	تیین
۷۷	منابع:

پیشگفتار

در عصر حاضر علی‌رغم تمامی پیشرفت‌های علمی به‌واسطه‌ی اینکه جامعه‌ی امروزی بشر دستخوش تحولات سریع و همه‌جانبه به‌ویژه از لحاظ فرهنگی و سبک زندگی است، بسیاری از افراد در مواجهه با مشکلات و حتی در کنار آمدن با مسائل روتین زندگی خود، فاقد توانایی‌های لازم بوده و در برابر فشارهای روانی آسیب‌پذیر نموده، لذا نه تنها در معرض ابتلا به انواع اختلالات جسمی و روانی قرار دارند. به‌علاوه مؤلفه‌هایی همچون بهزیستی^۱ روانی، هیجان و انگیزش و سایر ویژگی‌های مثبت از این دست را که به‌عنوان سازه‌های مهم و شاخص‌های سلامت روان^۲ در روانشناسی مثبت‌گرا^۳ مطرح‌اند را کمتر تجربه می‌کنند. از سویی برخی از ظرفیت‌های بهزیستی روان‌شناختی مانند امیدواری، تاب‌آوری، خوشبینی و خودکارآمدی در کنار هم باعث تحریک و انگیزش و هیجان در افراد می‌شوند. بهزیستی روان‌شناسی قابلیت اندازه‌گیری، توسعه یافتن و کنترل را دارد که این خود سبب می‌شود باورهای افراد در خصوص انگیزش ممکن شود. روشن است که وقتی در نظام آموزشی، مشکلاتی همچون افت تحصیلی رخ می‌دهد، از انگیزه یادگیرنده، به‌عنوان یکی از علل مهم آن یاد می‌شود. در نظریه‌های آموزشی، انگیزه هم یک مفهوم اساسی به‌شمار می‌رود.

در کاربردهای آموزشی انگیزش، به تعبیرهای مختلفی از قبیل انگیزش دانش‌آموز، انگیزش یادگیری و انگیزش تحصیلی برمی‌خوریم که با وجود نزدیکی این مفاهیم به یکدیگر، برخی کوشیده‌اند آن‌ها را از هم متمایز کنند و منبع آن را گاهی درونی و

1-Well-being

2-Mental Health

3-Positive psychology

گاهی بیرونی می‌دانند. انگیزش و هیجان دانشجو به‌طور طبیعی باید با علاقه او به مشارکت در فرآیند یادگیری سروکار داشته باشد، ولی به دلایل و اهداف زمینه ساز این درگیری یا عدم درگیر شدن با فعالیت‌های آموزشی هم توجه دارد. هر چند ممکن است، دانش‌آموزان به‌طور یکسان، برای انجام یک تکلیف برانگیخته باشند اما منبع انگیزش می‌تواند متفاوت باشد. دانش‌آموزی که از درون برانگیخته برای خود آن فعالیت و یا برای لذت ناشی شده و فعالیتی را قبول می‌کند از آن، یادگیری ناشی از آن و یا احساس آمال‌گرایی حاصل از آن، دانشجویی که از بیرون برانگیخته شده، برای این کار می‌کند که پاداشی کسب کند یا از تنبیهات خارج از خود فعالیت دوری‌گزیند مانند نمرات، برچسب‌ها و تأیید معلم. انگیزش تحصیلی به تمایل درونی فراگیر که موجب هدایت رفتار او به‌سوی یادگیری و پیشرفت تحصیلی می‌گردد، اطلاق می‌شود که تحت تأثیر هر دو عوامل درونی و بیرونی قرار می‌گیرد. با انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان تحرک لازم را برای به اتمام رساندن موفق یک تکلیف، نیل به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود پیدا می‌کنند تا نهایتاً بتوانند به موفقیت لازم در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی نایل گردند.

روان‌شناسان، ضرورت توجه به انگیزش در تعلیم و تربیت را به علت ارتباط مؤثر آن با یادگیری، کسب مهارت‌ها، راهبردها و رفتارها متذکر شده‌اند و یکی از سازه‌های اولیه‌ای که برای تبیین این انگیزش ارائه کرده‌اند انگیزش و هیجان تحصیلی است.

مقدمه

در طول قرن گذشته، روان‌شناسان و محققان، پژوهش‌های خود را بر شرایط ناکامی یا غم و اندوه مانند اضطراب و افسردگی متمرکز کرده بودند؛ بنابراین از جنبه‌های مثبت توانایی‌های بالقوه انسانی غافل بودند. به تدریج در سال‌های اخیر برخی روان‌شناسان به تعاریف عوامل همبسته و پیش‌بینی‌کننده‌ی پیامدهای مثبت وجود انسان مانند شادی، امید و بهزیستی پرداخته‌اند. حرکت از سمت شرایط مرضی به جنبه‌های مثبت را جنبش روان‌شناسی مثبت‌نگر گویند (اسلاوین، ۲۰۱۰).

یکی از سازه‌های مهم در روان‌شناسی مثبت‌نگر، سازه‌ی بهزیستی می‌باشد. ریان و دسی (۲۰۱۲) در تعریف بهزیستی معتقدند عملکرد بهینه انسان همان بهزیستی است. در این ارتباط دو مفهوم از بهزیستی یعنی بهزیستی روان‌شناختی وجود دارد که هر کدام پیرو دو پارادایم لذت‌گرایی و فضیلت‌گرایی می‌باشند (ریان و دسی، ۲۰۱۲). این دو الگو برای تعریف عملکرد بهینه انسان نگاه متفاوتی دارند. پارادایم لذت‌گرایی، بهزیستی را مترادف با فزونی عواطف مثبت بر عواطف منفی می‌داند و تأکید بر تجربه کردن حالت‌های خوشایند دارد. دیدگاه دیگر فضیلت‌گرا است که بهزیستی را براساس معیارهایی چون زندگی کردن براساس اهداف اصیل و شکوفا کردن استعدادها و یافتن معنا در زندگی و تلاش مستمر در جهت رشد شخصی تعریف کرده‌اند. بهزیستی روان‌شناختی مشتق از این رویکرد است (ریف، سینگر و لائو، ۲۰۰۹). بهترین بازنمایی و تعریف از بهزیستی روان‌شناختی توسط ریف ارائه شده است. ریف با مرور ادبیات پژوهشی در این زمینه و با الهام از روان‌شناسان انسان‌گرا و با نگاه تحولی به مفاهیم خود شکوفایی

مازلو، پختگی آلپورت، تعالی یونگ به معرفی بهزیستی روان شناختی می پردازد. از نظر وی بهزیستی روان شناختی تلاش برای شکوفا کردن قابلیت های وجودی انسان است. بهزیستی مدنظر ریف شش مولفه دارد که عبارتند از: ۱- پذیرش خود (قبول دائمی و تلاش برای نشان دادن قابلیت های وجودی انسان) (ریف و سینگر، ۲۰۱۰).

در ارتباط با عوامل ایجاد کننده بهزیستی، تحقیقات زیادی نشان داده اند که میزان خود تعیینی عامل مهمی در پیش بینی بهزیستی افراد می باشد... یکی از این عوامل باورهای انگیزش تحصیلی است. اصطلاح انگیزش از فعل لاتین به معنی حرکت دادن مشتق شده است مفهوم کلی جنبش (تحرك) منعکس کننده ی این مفهوم عام است که انگیزش چیزی است که ما را به جنبش و تحرك وادار و کمک می کند تا تکالیف خود را کامل کنیم. علی رغم وجود این مفهوم عام، تعاریف متعددی از انگیزش به عمل آمده و در مورد ماهیت دقیق آن توافق نظر وجود دارد. به طور کلی انگیزش در قالب نیروهای درونی، صفات پایدار، پاسخ های رفتاری به محرک ها و مجموعه ای از باورها و عواطف مفهوم سازی شده است (پنتریچ و شانک، ۲۰۱۲، ترجمه شهرآرای، ۱۳۹۰).

فصل اول:

انگیزش

اصطلاح انگیزش

انگیزش چیزی است که فرد را به پیش رفتن وامی دارد و در حال پیش رفتن نگه می‌دارد و تعیین می‌کند که به کجا باید برود (اسلاوین، ۲۰۱۰). روان‌شناسان انگیزش را عامل درونی می‌دانند که رفتار شخص را تحریک می‌کند و در جهت معین سوق می‌دهد و آن را هماهنگ می‌سازد. این نکته نیز مورد اتفاق نظر است که انگیزه سازه‌ای است که به‌طور مستقیم قابل مشاهده و اندازه‌گیری نیست، ولی وجود آن از رفتار شخص استنباط می‌شود (موسوی نسب، ۱۳۹۳). اصطلاح انگیزه اغلب با انگیزش مترادف به کار می‌رود، با این حال می‌توان انگیزه را حالت مشخصی که سبب ایجاد رفتار معین می‌شود تعریف کرد. به دیگر سخن، انگیزه اصطلاحی است دقیق‌تر از انگیزش. انگیزش عمل کلی مولد رفتار به‌شمار می‌رود، اما انگیزه حالت اختصاصی رفتار خاص. انگیزه یکی از عوامل مهم در فرایند یادگیری و پیشرفت تحصیلی می‌باشد. هرچند که انگیزه یک حالت درونی و موجود رفتار است ولی انگیزش متغیری است که با ایجاد تغییراتی در جهان بیرونی و پیرامونی از جمله رفتارهای اطرافیان می‌توان آن را افزایش یا کاهش داد. رنزولی (۲۰۱۰) انگیزش قوی برای یادگیری را از عناصر تیزهوشی می‌داند و آن را در قالب تعهد به تکلیف بیان می‌دارد.

ایجاد انگیزه یکی از عوامل بسیار مهم در فرایند یاددهی- یادگیری و آموختن است. تا زمانی که دانش‌آموز انگیزه‌ای برای یادگیری نداشته باشند، تدارک فعالیت‌های آموزشی کاری عبث و بیهوده است. هنگامی که موضوع درس به منزله حقیقت عینی و جزمی ارائه شود شکی نیست که بی‌تفاوتی و انفعال، جایگزین انگیزه‌های یادگیری خواهد شد. همه نظامی از باورها داریم که دنیای ما را ساختارمند کرده و به تجارب ما معنا می‌دهد و ما بدون آنها سردرگم و سرگردان می‌مانیم (دویک، ۲۰۱۰). نظام باورها در ما از یک سو سبب بهبود رفتار، افزایش سلامتی، رضایت خاطر از زندگی و خشنودی و ارتقای کیفیت زندگی می‌شود و از سوی دیگر به نظر می‌رسد بسیاری از مشکلات و مسائلی که افراد در زندگی با آن مواجه شده و تجربه می‌کنند منتج از این باورهاست. نظام باورهای افراد، تأثیر گسترده‌ای در ایجاد تعادل بین ابعاد مختلف زندگی می‌گذارد و به‌عنوان یک الگوی رفتاری، آدمی را قادر می‌سازد تا برایندهای دلخواه را گسترش دهد و از برایندهای ناخواسته اجتناب کند (بندورا، ۲۰۰۸).

به اعتقاد بروس راهبردهای انگیزشی برای یادگیری یکی از اصلی‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار بر یادگیری فعال بوده و در صورت توجه آموزش‌دهندگان به این مؤلفه محیط‌های یادگیری برای یادگیرندگان جذابتر و بانشاطتر خواهد بود. پنتریچ (۲۰۱۲) توضیح می‌دهد که در حیطه‌ی انگیزش و عاطفه، باورهای انگیزشی فرد قرار دارند که مشتمل بر خودکفایتی و ارزش تکلیف هستند. افزون بر آن علائق فرد و واکنش‌های عاطفی منفی او به خود و تکلیف و نیز هرگونه راهبردی که امکان دارد در جهت کنترل و هدایت انگیزش و عاطفه باشد در این حیطه قرار می‌گیرد.

باورهای انگیزشی، شامل دسته‌ای از معیارهای شخصی و اجتماعی است که افراد برای انجام دادن یا پرهیز کردن از یک عمل به آنها مراجعه می‌کنند این معیارهای انگیزشی به‌دنبال تأیید و عدم تأیید رفتار فرد به‌وسیله اشخاص مهم زندگی شکل می‌گیرد (بندورا، ۲۰۱۲، به نقل از طاهری، ۱۳۹۴). البته این معیارهای درونی ممکن است به صورت‌های مختلف مانند همانندسازی، الگوسازی، آموزش مستقیم، تجربه شخصی، تشویق، تنبیه و ... نیز شکل بگیرد (طاهری، ۱۳۹۴). برخی از ظرفیت‌های بهزیستی

روان‌شناختی از قبیل امیدواری، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی در کنار هم باعث تحریک و انگیزش در افراد می‌شوند. بهزیستی روان‌شناسی قابلیت اندازه‌گیری، توسعه-یافتن و کنترل را دارد که این خود سبب می‌شود باورهای افراد در خصوص انگیزش ممکن شود.

یکی دیگر از مواردی که باعث بهزیستی روان‌شناختی می‌شود هیجان تحصیلی است. هیجان‌ها همیشه در محیط‌های آکادمیک و بالینی حضور دارند. این هیجان‌ها به احتمال زیاد بر آمادگی، انگیزه برای مقابله با مشکلات و تلاش‌های دانش‌آموزان و حتی راهبردهای مورد استفاده آنها برای درک مطالب تأثیر می‌گذارد. هیجان به‌عنوان یک حالت ذهنی مفهوم‌سازی شده است که با واکنش‌های فیزیولوژیکی و پاسخ‌های ارزیابانه به برخی از اعمال، شرایط یا حوادث همراه است و یا به‌عنوان واکنش‌های ارزیابانه کلی به تجارب یادگیری و آموزش، مطالبات پیشرفت، پیامدها و بازخورد دیده شود. در همین رابطه پکران (۲۰۱۱) اظهار می‌کند هیجان‌هایی که مستقیماً با فعالیت‌ها یا پیامدهای تحصیلی رابطه دارند، به‌عنوان هیجان‌ات تحصیلی تعریف می‌شوند. این اصطلاح اولین بار توسط پکران (۲۰۱۱) در زمینه آموزش بکار گرفته شد و می‌تواند به صورت مثبت (بطور مثال، افتخار، لذت، امید) یا منفی (خستگی، خشم، اضطراب)، فعال (لذت، افتخار یا خشم) یا غیرفعال (شرم) باشند که در تمامی موقعیت‌های تحصیلی (قبل، حین و بعد از حضور در کلاس، مطالعه و آزمون) تجربه می‌شوند.

مدل پکران (۲۰۱۱) نقش مهم هیجان‌ها را در خودگردانی یادگیری دانش‌آموزان نشان می‌دهد. پکران (۲۰۱۳) فرض می‌کند که اثر هیجان‌ها بر یادگیری و پیشرفت بوسیله تعدادی مکانیسم میانجی شناختی و انگیزشی ایجاد می‌شود. این میانجی‌ها شامل: انگیزش برای یادگیری، راهبردهای یادگیری، منابع شناختی و مهم‌تر از همه خودگرانی یادگیری است. پکران (۲۰۱۱) معتقد است هیجان‌های تحصیلی مثبت، کاربرد راهبردهای یادگیری خلاق و انعطاف‌پذیر مانند بسط، سازمان‌دهی، ارزیابی انتقادی و

نظارت فراشناختی را تسهیل می‌کند. هیجان‌های تحصیلی منفی نیز کاربرد راهبردهای غیرقابل انعطاف، مانند تکرار ساده و تکیه بر روش‌های الگوریتمی را تسهیل می‌کند. او معتقد است این اثرات در مورد هیجان‌های فعال‌ساز مانند لذت، بیشتر از هیجان‌های غیرفعال‌ساز مانند آرامش است. هیجان‌هایی چون آرامش و یا خستگی باعث غیرفعال شدن فیزیولوژیکی و حتی شناختی می‌شود و در نتیجه به کاهش توجه و پردازش سطحی و سرسری اطلاعات منجر می‌شود. مطالعه پکران و همکاران (۲۰۱۱) درباره رابطه هیجان‌های تحصیلی و راهبردهای یادگیری خودگردانی، وجود رابطه معنادار بین هیجان‌های تحصیلی و راهبردهای یادگیری خودگردانی را تأیید نمود (پکران و همکاران، ۲۰۱۱). براساس یافته‌های پژوهش ایزن (۲۰۰۰، به نقل از پکران، ۲۰۱۱). هیجان‌های مثبت فعال‌ساز مانند لذت از یادگیری، کاربرد راهبردهای یادگیری خلاق، انعطاف‌پذیری شناختی در کاربرد راهبردهای شناختی و فراشناختی متناسب با اهداف و تکالیف موردنیاز را تسهیل می‌کنند. هیجان‌های فعال‌ساز منفی (مانند اضطراب) راهبردهای خشک‌تر مانند تکرار ساده را تسهیل می‌کنند.

ضرورت انگیزش

امروزه در روان‌شناسی در مقابل توجه و تمرکز سنتی که به آسیب‌شناسی و روان‌شناسی مرضی شده است، دیدگاه جدیدی در علوم وابسته به سلامت به‌طور اعم و در روان‌شناسی به‌طور اخص در حال شکل‌گیری و گسترش است. در این دیدگاه و رویکرد علمی تمرکز بر روی سلامتی و بهزیستی از جنبه مثبت و نیز توضیح و تبیین ماهیت روان-شناختی بهزیستی است. بهزیستی روان‌شناختی مستلزم درک چالش‌های وجودی زندگی است. رویکرد بهزیستی روان‌شناختی رشد و تحول مشاهده شده در برابر چالش‌های وجودی زندگی را بررسی می‌کند و به شدت بر توسعه انسانی تأکید دارد. سازه بهزیستی روان‌شناختی، بنا بر جهت‌گیری‌های نظری گوناگون از مؤلفه‌ها و اجزای مختلفی اشباع شده است اما در حوزه دانش‌آموزان چندان کار نشده است.

در خصوص اهمیت هیجان‌های تحصیلی باید گفت این هیجان‌ها می‌توانند اثر مثبت در یادگیری فعال، خودتنظیمی یادگیری و عملکرد درسی داشته باشند و لذت، امیدواری و افتخار تحصیلی را برای یادگیرندگان فراهم آورند. تجربه این هیجان‌ها همچنین می‌تواند با اثرگذاری منفی و نامطلوب در رفتار و افکار، زمینه ساز بروز عصبانیت، اضطراب، شرم، ناامیدی و خستگی در یادگیرندگان شود. سوابق پژوهشی نظیر پکران (۲۰۰۶) موید این است که هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی اثراتی روی یادگیری و عملکرد تحصیلی دارند؛ بنابراین باید مورد بررسی قرار گیرند.

متأسفانه کاهش باورهای انگیزشی تحصیلی از مشکلاتی است که سال به سال افزایش می‌یابد. مدارک خوبی وجود دارد که نشان می‌دهد انگیزش تحصیلی در طول دوره نوجوانی کاهش می‌یابد. اسلاوین (۱۳۹۵) نشان می‌دهد که انگیزش تحصیلی و باورهای آن از دوره ابتدایی تا دبیرستان به تدریج کاهش می‌یابد. در تبیین علت کاهش انگیزش تحصیلی فرض می‌کنند از آنجایی که دانش‌آموزان در دوره راهنمایی به بعد، زمان کمتری را با معلم خود می‌گذرانند و ممکن است فرصت کمی داشته باشند تا رابطه‌ای نزدیک با معلم برقرار کنند، بنابراین این مسأله می‌تواند بر باورهای انگیزشی تحصیلی آنان تأثیر بگذارد. باورهای انگیزشی باعث می‌شود که حس مثبت در دانش‌آموزان به وجود بیاید که منجر به بالا رفتن انگیزش تحصیلی می‌شود.

انگیزه مورد توجه عده زیادی از مردم از جمله نمایشنامه‌نویسان تا روانشناسان و فیلسوفان قرار گرفته است. این مفهوم به‌طور خاص از دو قرن پیش در ادبیات روان‌شناسی قرار گرفته است. یکی از مشکلات عمده‌ای که در تعریف انگیزه وجود دارد، مانند بسیاری از سازه‌های روان‌شناختی، حاصل غیرمحسوس بودن این سازه است؛ بنابراین در عمده تعاریف انگیزه به رفتار که بخش محسوس و قابل رؤیت انگیزه است اشاره می‌شود و تعاریف بر مبنای نوع رفتار شکل می‌گیرد. روانشناسان کلیه عواملی را که موجود زنده

از جمله انسان را به فعالیت وادار می‌کند انگیزه می‌نامند و حالتی را که انگیزه در ارگانسیم به وجود می‌آورد انگیزش می‌گویند (گنجی، ۱۳۹۶).

واژه‌ی انگیزش در اصطلاح به معنای پویایی و حرکت است. از نظر سازمانی انگیزه عبارت است از فرآیندهای درونی که رفتار را تحریک کرده و آن را به سوی راه‌هایی که سازمان به‌عنوان یک مجموعه از آن سود می‌برد هدایت می‌کند. از دید فردی انگیزه هرگونه عاملی است که فرد را برای رسیدن به هدفی خاص از درون به فعالیت وامی‌دارد. مردم عموماً انگیزش را حالات درونی می‌دانند که باعث می‌شود فرد به انجام کارهایی بیش از کارهای دیگر تمایل نشان دهد، استیز و پورتر^۱ انگیزش را شامل سه عنصر اصلی می‌دانند که عبارتند از: نیروهای فعال‌کننده رفتار (نیروهایی در افراد که باعث می‌شوند هر فرد رفتار مشخصی داشته باشد)، نیروهای هدایت‌کننده (رفتار را به سوی چیزی هدایت می‌کنند، به عبارت دیگر رفتار را هدفدار می‌کنند) و نیروهای تداوم‌دهنده (انگیزش، رفتار انسانی را که در جهت دستیابی به هدف فعال و هدایت‌شده، نیرو بخشیده و به آن تداوم می‌دهد). محیط افراد عامل اصلی در شدت و ضعف و جهت‌دادن به این نیروهاست. پس انگیزش یعنی نیروها، سابقه‌ها یا حالت‌های درونی که باعث می‌شوند فرد داوطلبانه فعالیت‌هایی را شروع کرده و تا رسیدن به اهداف مشخصی ادامه دهد. بر اساس این تعریف انگیزش متأثر از عوامل درونی و بیرونی است. وقتی دانش‌آموزان به درس توجه می‌کنند، تکالیف خود را تحویل می‌دهند و برای آزمون مطالعه می‌کنند، می‌گویند آنها برانگیخته شده‌اند یا انگیزه دارند، اگر این کارها را انجام ندهند می‌گوییم انگیزه ندارند (کریمی، ۱۳۹۵).

انگیزش یکی از مهمترین عوامل یادگیری است. چه چیزی یک دانش‌آموز را وادار می‌کند که بخواهد یاد بگیرد؟ میل به تلاش کردن برای یادگیری، حاصل چندین عامل است که از شخصیت و توانایی‌های دانش‌آموز تا خصوصیات تکالیف خاص یادگیری، مشوق‌ها برای یادگیری، موقعیت‌ها و رفتارهای آموزگار گسترش دارد (اسلاوین، ۱۳۹۵).

ارائه تعریف واحدی از مفهوم انگیزش به دلیل موضع‌گیری‌های متفاوت همچون دیگر مفاهیم بزرگ در روان‌شناسی کار دشواری است، اما بیشتر روان‌شناسان بر این نکته توافق دارند که انگیزش، فرآیندهایی را که به رفتار انرژی و جهت می‌دهند، در بر می‌گیرد. روان‌شناسانی که در این حوزه کار می‌کنند، درصددند که به چهار سؤال پاسخ دهند: اول اینکه اعمال ما، ما را به چه جهت‌هایی حرکت می‌دهند؟ یعنی چه چیزی توجه ما را جلب می‌کند و چه چیزی ما را از خود می‌راند؟ دوم آن که چه چیزی ما را برمی‌انگیزد که اقدامات خود را برای دنبال کردن هدفی خاص آغاز کنیم؟ یعنی چرا برخی از اشخاص، عمل را آغاز می‌کنند در حالی که بعضی دیگر انجام دادن عملی را قصد می‌کنند، اما هرگز واقعاً پیش نمی‌روند و عمل نمی‌کنند. سوم این که با چه شدتی این اعمال را دنبال می‌کنیم؟ چهارم اینکه چرا برخی از افراد مدت زمان بیشتری به موضوع-هایی که آنها را برمی‌انگیزد ادامه می‌دهند، در صورتی که بعضی دیگر از این شاخه به آن شاخه می‌پرند. استرنبرگ^۱ و ریو^۲ سؤال دیگری به این سؤال‌ها اضافه می‌کنند و آن درباره توقف رفتار است اینکه: چرا رفتار متوقف می‌شود؟ (به نقل از آقاییوسفی و همکاران، ۱۳۹۷). گرچه روان‌شناسان بر اهمیت درک چرایی رفتار انسان توافق دارند، اما درباره ماهیت انگیزش در بین آنها اختلاف نظر وجود دارد. ما در ادامه، در قالب نظریه-های انگیزش به این موارد اختلاف خواهیم پرداخت.

اتکینسون، انگیزش را عبارت از نفوذ و تأثیرات متفاوتی می‌داند که در راستای شدت و پایداری کنش به عمل آیند. کمپل و پرچارد^۳ که هر دو از نظریه‌پردازان به‌نام در انگیزش هستند عقیده دارند که انگیزش به مجموعه روابط متغیر مستقل یا غیرمستقلی که راستا، وسعت و پایداری را تبیین می‌نماید مربوط است، با این شرط که تأثیرات

1- Sternberg

2- Reeve

3- Campbell & Prichard